

tunek publicystyczny. Jego rozwój i przekształcenia bada Abdullina na materiale wielonakładowej gazety fabrycznej. Polemizując z rozpowszechnionym poglądem, że list „publicystyczny” narodził się współcześnie, autorka stwierdza, iż jest to stara postać wypowiedzi dziennikarskiej, w naszych czasach zyskująca tylko niebywałą popularność, zwłaszcza w prasie zakładowej. Przyczyn rozpowszechnienia listu upatruje we wrodzonej człowiekowi potrzebie epistolarnej. Przeprowadzwszy klasyfikację odmian listu, wyodrębnia jego rysy strukturalne: wszechobecność autorskiego „ja”, które zajmuje w tekście centralną pozycję i na dalszy plan odsuwa fakty, subiektywna interpretacja i ocena zjawisk, zwrot do konkretnego odbiorcy, emocjonalność zachęcająca do współprzeżywania. Konkretność adresata wpływa na wybór faktów, na ich pojmowanie, wreszcie na samą budowę listu. Z genologicznego punktu widzenia rozprawa ta cenna jest ze względu na zawartą w niej próbę ukazania zależności między tematem a gatunkiem.

Jeden z najciekawszych problemów teoretycznych dziennikarstwa — gatunki fotopublicystyki — rozważa w swej rozprawie Akezurin. Poprzedzwszy wywód krótkim zarysem dziejów fotografii w czasopiśmiennictwie (sugestywne uwagi o związkach z malarstwem, od którego fotografia przejmowała środki wyrazu) i przytoczywszy różne metody jej klasyfikacji, autor proponuje, by wśród gatunków fotopublicystyki wydzielić trzy zasadnicze grupy: informacyjną, analityczną i artystyczno-publicystyczną. Podział ów analogiczny jest do podziału tekstów publicystycznych, a to z tego względu, że fotografia w gazecie spełnia tę samą rolę i zaspokaja te same potrzeby co tekst; autor nazywa ją „dziennikarstwem obrazowym”. Najbardziej rozpowszechnione są gatunki informacyjne: foto-notatka, foto-wywiad, foto-reпортаż. Do grupy analitycznej zalicza autor foto-korespondencję, a do artystyczno-publicystycznej — foto-esej i foto-felieton. Wiele uwagi poświęca takim zagadnieniom, jak stosunek fotografii do

tekstu, dobór środków wyrazu wyzyskiwanych przez fotopublicystę do osiągnięcia określonego celu, znaczenie formatu i rozmieszczenia fotografii w czasopiśmie.

Dokonane tu „prześwietlenie” treści *Żanrow żurnalistiki* w bardzo ogólnych zarysach ukazuje bogatą problematykę tomu. Składające się nań analizy, skupione, oszczędne, napisane komunikatywnym językiem, przeznaczone są dla słuchaczy wydziału dziennikarskiego, stąd ich użytkowy charakter. Ten utylizaryzm narzucił autorom pewne ograniczenia. Ich wynikiem jest swoista izolacja rozważań, istniejących niejako w zawieszeniu, poza wszelkimi porównaniami z rozwojem prasy na świecie. Ponadto daje się zauważyć pewna jednostronność w wyborze materiału badawczego, polegająca na preferowaniu czasopism o tendencjach propagandowych. Wielką zaletą omówionych rozpraw jest zastosowana w nich metoda wychodzenia od konkretnych tekstów publicystycznych; one właśnie, a nie abstrakcyjne spekulacje, stanowią podstawę uogólnień tak teoretycznych, jak historycznych.

Irena Sikora-Jokiel, Opole

Charles Grivel, PRODUCTION DE L'INTÉRÊT ROMANESQUE. Un état du texte (1870—1880), un essai de constitution de sa théorie. Seria: *Approaches to Semiotics*, ed. by T. A. Sebeok. Research Center for the Language Sciences, Indiana University, nr 34. Mouton, The Hague—Paris 1973, ss. 428.

Znana, o światowej renomie seria wydawnicza Thomasa A. Sebeoka—Moutona, zawierająca fundamentalne prace lingwistyczne i literackie napisane ze stanowiska semiotycznego (w jęz. francuskim, angielskim i niemieckim), wzbogaciła się o nową pozycję. Wszystkie one stanowią książkowe uzupełnienie znanego czasopisma „Semiotica”.

Praca Grivela, jak sam na wstępie zaznacza, wyrosła z charakterystycznego

spospostrzeżenia dostarczonego przez historię tekstów literackich, iż poszczególne społeczeństwa wytwarzają własne teksty, ideologie i koncepcje bez pozostawienia klucza do ich pełnego zrozumienia i prawidłowej interpretacji („une société produit ses textes, son idéologie, sa fiction, sans livrer la clef de leur connaissance”, s. 5). Klucza tego poszukuje badacz, w tym wypadku badacz tekstów literackich, za punkt wyjścia przyjmując założenie, że dzieło literackie, a w szczególności tekst powieściowy, jest w istocie rzeczy określonym zbiorem informacji w strukturze utworu oraz we wszystkich warstwach odpowiednio wyznakowanych. W każdym wypadku w grę wchodzi niejako potrójne uwarunkowanie dzieła: jego głębia znaczeniowa w najrozmaitszych relacjach, migotliwość znakowa oraz walor komunikacyjny składników jego struktury i tekstu. Tak przeto u podstaw obszernego dzieła Grivela leżą trzy dyrektywy kształtujące: semantyka Greimasa, dialektyka w ujęciu Althussera oraz teoria informacji (Co do zespołu materiałowego: „Le corpus comprend le roman inédit publié à Paris en volume — abstraction faite de la littérature enfantine — durant les années 1870 — 1880...”)

Praca zawiera kilka zasadniczych działów: teorię tekstu (objet, project, clauses), sytuację narracyjną, funkcjonowanie narracji oraz kształtowanie narracji. W dziale pierwszym znajdujemy rozważania na temat powieści jako systemu (bases, état de réduction du texte, position du roman, la Série romanesque) oraz powieści jako tekstu (la textualité, l'intertextualité, la productivité textuelle). W dziale drugim autor bardzo szczegółowo przeanalizował historyczne uwarunkowania tekstu powieściowego, problematykę czasu (fabrication du temps du texte, l'effet de temporalisation), fikcjonalność aspektów miejsca i przestrzeni, koncepcje osobowości w obrębie tekstu, a wreszcie „autorytatywność” tekstu. W tym interesującym rozdziale o dużych walorach pragmatycznych, rozważono rolę i rangę narratora (prezentera) tekstu, artykulację narracyjną z jej niu-

ansami indywidualnymi oraz różnorodnie aspekty semiotyczne tytułów, praktycznie leżących jak gdyby „ponad” tekstem, lecz stanowiących jego wyraziste określniki i wyznaczniki.

Rozważania nad funkcjonowaniem układów narracyjnych prowadzą w dziedzinę, w której semiologia wypowiada się niejednokrotnie z pewną powściągliwością. W obecnej pracy autor dał szereg ujęć nowatorskich i wysoce oryginalnych, szczególnie w odniesieniu do powieściowych odmian gatunkowych, zjawisk aksjologicznych oraz kategorii prawdy i prawdziwości czy też swoistych form wyrazu (construction et destruction de la crise, conflit de fiction et fiction de conflit, le mime romanesque, la vérité dans le roman, le don d'ignorance — l'énigme, le suspense, le scandale...).

W części ostatniej, czwartej, rozważył autor szczególnie skomplikowane tekstowo zagadnienia, takie jak ideologiczna praktyka powieści, ujawnianie zawartości ideowych, klasowa wymowa tekstowego układu powieściowego, aspekty filozoficzne.

Obszerna, szczegółowa bibliografia oraz znakomicie opracowany indeks rzeczowy stanowią potrzebne uzupełnienie tego dzieła przygotowanego pod względem edytorskim nienagannie.

W badaniach nad teorią powieści kapitalna praca Charlesa Grivela zajmuje bardzo znaczące miejsce, a zawarte w niej stwierdzenia muszą być brane pod uwagę.

Jan Trzynadlowski, Wrocław

Klaus Dieter Seemann, DIE ALTRUSSISCHE WALLFAHRTSLITERATUR. Theorie und Geschichte eines literarischen Genres. Seria: Theorie und Geschichte der Literatur und der Schönen Künste. Texte und Abhandlungen, hrsg. von M. Imdahl, W. Iser, H. R. Jauss, W. Preisendanz, J. Strieder. W. Fink Verlag, München 1976, ss. 484.

Literatura genologiczna otrzymała nowe, szczególnie interesujące dzieło po-